

UYKU VE UYKUDA GEÇEN YILLAR ÜZERİNE...

Remzi İnanc

remzi.inanc@gmail.com

Ali Seydi'nin Resimli Yeni Türkçe Lügat'ında 'uyku'nun tanımı şöyle : "Bir ikisi müstesna olmak üzere bütün hayvanata bilhassa geceleri ariz olan uyuşukluk hali, nevim/nevm." (Cihan Kitaphanesi, 1410 sayfa. İstanbul 1929)

1970'lerde yayınlanan (baskı tarihi unutulmuş) Hayat / Büyük Türk Sözlüğü'nde ise (s.1203) 'uyku' sözcüğü şöyle açıklanıyor: "İnsan ve bir çok hayvanlara her gün, bilhassa geceleri gelen tabii uyuşukluk hâli. (Arapça: nevm, Farsça: hâb.)"

Değerli yazar ve çevirmenimiz İsmet Zeki Eyuboğlu'nun (1925-2003) ünlü 'Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü'nde 'uyku' maddesi epeyi verimkâr. Sosyal Yayınlar, 2. baskı. İstanbul,1991.

[Uyku, e.Türkçe. uduk(uyku)tan uyuk / yuku / uyku bu sözcükte sürekli bir ses dönüşmesi vardır)

Uduk, udık (uyuk, uyık /uyku), kimi Türk ağızlarında yuku (bk. Uyumak), yuhu, yoku hep-si uyku anlamına gelen eşkökenli sözcüklerdir.

**"Susuz nice içerse düşde suyu
Kanamaz bilür artırır yukuyu"** (İşkname)

-0-

**Aşk özüdür çağırın yuhuda
isen uyan** (Gülşeni)

-0-

**Dilberin gice hayâli geldi
apardı yuhum** (Ruşeni)

-0-

**Hecrden mutlak yuku görmez göz,
eğlenmez gönül** (Fuzuli)

Bazı istatistik meraklıları, ortalama yaş süresini noktlayan bir insanın uykuda geçirdiği zamanı hesaplamış. Bu süre neredeyse insan yaşamının üçte biri kadarmış.

Uykusunu yeterince almamış insanların güne nasıl huysuz başladığını çevremizden biliriz. (Bir çağrışım: İşkencecilerin kurbanlarını gece yarısı, tam da uykusunun en katmerli vak-tinde uyandırıp sorgulaması nedendir ?)

Askerde de, sabaha karşı, 3-5 nöbetinin istenmezliği herhalde kimselerce tartışılmaz.

Tabii bir de uyurken, kalkıp gezinenler var. Odanın, evin içinde derken yolu sokağa

çıkarmış. Uyurgezer (Eski dilde sairfilme-
nam) olarak nitelenen bu tip insanları tahmin
edileceği gibi, kimi tatsız sürprizler beklemekte
olabilir.

Beypazarı Cezaevinde tanıdım. Otuzlu
yaşlarında efendi bir arkadaştı. Trafik suçu
işlemişti. Bir gün mahcup bir şekilde şöyle
dedi: "Abi elimde değil. Hava karardığında
direksiyon başında isem, çok geçmeden uyku
bastırıyor ve sızıp kalıyorum."

"Tilkinin (tavşan da deniyor) uykusu" ile
dağda bayırda yaşamaya yargılı eşkiyanın
çok hafif uykusu olduğu söylenir. Bunun
anlaşılmayacak yanı yok. Çünkü iki taraf da
'postu deldirtmemek' gayretindedir.

Kimi tanımlarda uykunun 'yarım ölüm'
olarak geçtiğini bilmeyenimiz yoktur sanırım.
Şair Cahit Sıtkı'nın "Neylersin ölüm herkesin
başında. /Uyudun uyanamadın olacak" dediği
hal bu olsa gerek.

Bir çok yazarın yatakta okumaktan
hoşlandığını duyduk ama, yatakta oturup
yazdıklarını pek değil.

Ünlü deneme ve eleştiri yazarımız Nurul-
lah Ataç'ın (1898-1957) son yıllarına ait bir
fotoğrafi anımsadım şimdi. Ustamız çizgili
pijamasıyla yatağına oturmuş, yastığın üstüne
koyduğu daktilonun tuşlarına uzatmıştı ellerini.

Aslında kişi bedenini nasıl alıştırsa öyle
gider. "Uyku uykunun mayasıdır" derler.
Sözlükte açıklaması şöyle: Bedene gelen ilk
uyku, daha uzun bir uykunun mayası olur. İnsan
uyudukça uyuyası gelir. Buna uyku uykuyu
çeker de diyebiliriz. Buradan yola çıkarak
yemek yemeği çağırır. Tabii bu çekim olumlu
işler için geçerlidir. Yazmak yazmayı, oku-
mak okumayı, çalışmak çalışmayı, yürümek

yürümeyi vd. tetikler.

Uyku gerçek dünyadan, çetin ve başa
çıkılmaz kişi ve sorunlardan kaçış mıdır acaba?
Yoksa insan yaşadığı dünyada pek çok ned-
enle erişemediği, erişeceğine de inanmadığı
hayallerine ancak uykuda mı karşılaşacağına
inanmaktadır?

Şimdi anımsadım. 1960-1962 yılları
arasında (yedek subay öğretmen olarak)
çalıştığım Avcılar Kasabasında tanıştığımız
birkaç arkadaşın günlerce, bazen bir hafta, on
gün sürekli uyuduğunu duyunca şaşırılmıştım.
Günlerden bir gün uyanıyor, onca uyuyan
o değilmiş gibi, kalkıp traş olduktan sonra
kahvaltısını yaparak işine gidiyordu. Bun-
lardan biri de çarşıda terzilik yapıyordu. Bu
işinden ötürü arkadaşları ona 'Gözel Terzi'
diye takılırdı. Sevimli, az konuşan eli yüzü
düzgün biriydi. Terziyi bazen göremeyince,
uzun uykularından birinde olduğunu anlardık.
Dediğim gibi, 'Gözel Terzi' dışında birkaç kişinin
de adı geçiyordu. Oradan ayrılmış neredeyse
yarım yüzyıl oldu. Dilerim bu neşeli arkadaşım
ve öbürleri sağlıklı olarak yaşıyor.

Yılın hemen her günü turistlerin
geldiği Avcılar'ın en eski adı Matyan imiş.
Osmanlı döneminde Maççan'a çevrilmiş.
Cumhuriyet'ten sonra da, ne hikmetse, Avcılar
olmuş. 1960'ların ortasında da Göreme adına
lâyık görülmüş. İyi de olmuş. Bağlık bahçelik bu
kasabanın insanları neşeli ve keyf ehli idi. Son
demlerine yetişebildim. Yaşlıların anlattığına
göre, yerde kurulan içki sofraları günlerce
toplanmazmış. Uykusu gelen oturduğu yerde
sızıp kalırmış. Uyanınca da devam edermiş.
O sıralar içkiciler şarabı kendileri yaparmış
evde. Dediklerine göre, aşağılardan bir yerden
kaçak tütün kervanı da buradan geçermiş...
Konuklara gelince...Hemen her gün kentten,
komşu köylerden gelen giden eksik olmazmış.
Kasabanın ileri gelenleri böyle "uzun oturmalı"
içki sofralarına bir süre için mola vermeyi

düşünmüşler. İçlerinden birinin önerdiği
"Misafirden misafire" koşulu kabul görmüş.
Sıkça gelen misafirler zamanla gelmez olmuş.
Millet ağız tadıyla ve 'zamandan münezzehe'
bir şekilde içki içmeyecek mi? Bana kasabanın
geçmişini anlatan yaşlı adam buldukları
çözümü özetledi: "Hoca" dedi, "Allah seni
inandırın, kimi günler birkaç koldan adam
salardık yol ağızlarına. Gelsinler bize konuk
olsunlar diye. Çünkü bu yolda andımız, kavlimiz
vardı."

"Hayırdır İnşallah"

Uyku ile rüyanın etle tırnak gibi iç içe
olduğunu bilmeyen var mı? (Tabii Freud'un
"Rüya ve Yorumları"nı da.) Batı toplumlarını
bilemeyeceğim. Ama bizim gibi Ortadoğu
ülkelerinde insan hayatında rüyanın önemli bir
yeri vardır. Gördükleri rüyanın etkisiyle allak
bullak olan, rastladığı eşine dostuna bunun
yorumunu soran az değildir. Belki bu yüzden,
birbirine benzer bir çok 'Rüya Tabirleri' kitabı
hiçbir zaman eksilmez çarşı pazarda.

Osmanlı dönemiyle ilgili olarak anlatılan
bir fıkra vardır. Bir şekilde padişahın gözünden
düşmüş bir paşa etrafına dert yanıyormuş:
"Padişah hazretleri rüyasında, beni ona kötülük
düşünen biri gibi görmüş. Allah rızası için
söyleyin efendiler, benim padişahın rüyasına
girecek halim mi var?"

Aziz Nesin'in "Unutulmayan Rüyalara"ı.

Aziz Nesin'in (1915-1995) aramızdan
ayrılmasından sonra, oğlu Ali Nesin,
babasından kalan dosyaların bir bölümünü
kitaplaştırdı. Bunlardan biri de, yazarımızın
Ocak 1990'da yazmaya başladığı "Unutulma-
yan Rüyalara"dır. Bendenizin adı da ustamızın
bir rüyasında geçiyor. (Nesin Vakfı Yayınları,
Ağustos 2010.

Roman ve öyküleri kadar günlükleriyle
de ünlü değerli yazarımız Muzaffer Buyrukçu
(1930-2006) son yıllarında bu kez rüyalarını
yazmaya başladı. Bunların birkaçı sağlığında

dergilerde yayınlandı. Öbür yazdıklarında
olduğu gibi, ayrıntıları atlamadan yazdığı
birbirinden renkli rüyaları onun yaşama
sevinci ve hayaliyle ilginç bir anlatı türüne
dönüşmüştü. Ne yazık ki kitaplaşmadı.

Hayatı erken karşılayanlara selam olsun!

E.Hemingway'in ünlü 'İhtiyar Balıkçı'
romanını okuyanlar anımsar. Romanın
kahramanı gazeteci balıkçıya sorar:
"Üstad, neden sabahları bu kadar erken
kalkıyorsunuz?"

Cevap bir harikadır. "Daha çok gün yaşamak
için evlat."

Geçenlerde okuduğum bir sözü, az ya da
çok uyuyan dostlarıma kulağına fısıldıyorum:

"Uyan evlat" demiş şair A.E.Housman,
"yolculuk bitince uyumak için yeterli zamanın
olacak."

Neden saklayayım? Zaten bölük pörçük bir
uykum vardı, bu sözden sonra iyice azaldı.